

2. Бланк И.А. Управление использованием капитала. — К.: Эльга, 2002. — 656 с.

3. Опарін В.М. Фінанси / Загальна теорія: Навч. посіб. — Т. 1, 2. — К.: КНЕУ, 2002.

4. Про затвердження заходів щодо реалізації пріоритетних напрямів розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 250-р // www.rada.kiev.ua.

5. Довгань Л.П. Фінансова діяльність акціонерних товариств в Україні // Науковий вісник: Зб. наук. пр. Українського фінансово-економічного інституту. — Ірпінь, 2000. — № 1 (7). — С. 110—114.

6. www.uktse.com.ua

Стаття надійшла до редакції 05.03.2008

УДК 658.155

Л. М. Дзюбенко, канд. екон. наук, ст. викл.,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВ ДЕРЕВООБРОБНИХ КОМБІНАТІВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто взаємний вплив реструктуризації виробництв деревообробних комбінатів на прибутковість підприємств з урахуванням причин їхньої збитковості і нестійкої роботи. Розкрито роль і значення програм реструктуризації для сучасного інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств як постійного процесу і головної передумови в формуванні їхньої прибутковості.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Види виробництв деревообробного комбінату, реструктуризація виробництв, прибутковість діяльності підприємств, програма реструктуризації підприємства.

Багатопротифільна деревообробна промисловість займає провідне місце у складі лісопромислового комплексу і має широкий асортимент продукції. Головними ознаками нестабільного її функціонування є: спад обсягів виробництва особливо лісопильного; зростаюча кількість збиткових підприємств, зростання кредиторської заборгованості; зниження обсягу внутрішнього споживання продукції; неконкурентоспроможність деревинних плит і меблів на зовнішніх ринках; низька інвестиційна активність деревооброб-

них комбінатів, низький технічний рівень виробництва, високий рівень зносу основного капіталу; багаторазове зниження обсягу випуску вітчизняного деревообробного обладнання; зниження продуктивності праці, особливо в лісопилянні. Основні виробництва деревообробної промисловості — лісопильне і меблеве, становлять майже дві третини товарної продукції, чисельності персоналу, основного капіталу й інших показників. Прибуток є метою їхньої підприємницької діяльності й водночас джерелом розвитку виробництв. Маса та норма прибутку свідчить про прибутковість як результат і характеризує ефективність виробництв підприємств, а збитковість свідчить про їх неефективне господарювання. Прибуток означає прирощення капіталу деревообробних комбінатів, а збиток — його втрату. Якщо збитки мають постійний характер, то поступово буде втрачено весь капітал і деревообробний комбінат потребуватиме реструктуризації чи ліквідації. Тому, для розуміння впливу виробництв деревообробних комбінатів на їхню прибутковість необхідно комплексно дослідити реструктуризацію підприємств.

Значний внесок у дослідження цього напрямку зробили вітчизняні науковці: Александрова В. П., Амоші О. М., Батенко Л. П., Геєць В. М., Довбня С. Б., Заболотний В. М., Кальніченко Л. Ф., Лаврененко В. В., Сірко З. С., Чернявська Є. І., Швиданенко Г. О. та ін. [1—8]. Разом з тим, у працях згаданих вище вчених мало досліджено реструктуризацію виробництв деревообробних комбінатів з впливом на їхню прибутковість, що є головною метою цієї статті.

Спад обсягів виробництва основних видів продукції і збитковість більшості деревообробних комбінатів неминуче може призвести до їх банкрутства. Одним із індикаторів можливості банкрутства нами було використано показник вартості активів комбінату та орієнтовний час досягнення ним нульового значення (табл. 1).

В аналізованому періоді вартість усіх дев'яти деревообробних комбінатів знижувалася, що додатково засвідчує кризовий стан деревообробників. І хоча динаміка цього показника не є категоричним індикатором наближення банкрутства, але за умови збереження існуючої тенденції є неминучим. Тому, основними специфічними причинами нестійкої роботи комбінатів є: підвищена матеріало- і енергомісткість продукції, зокрема із застосуванням застарілих технологій і обладнання; високі затрати на електроенергію і транспортні послуги; високі порівняно з круглими лісоматеріалами, ставки митних зборів на продукцію глибокої переробки початкової деревини, яка експортується.

Таблиця 1

**БАЛАНСОВА ВАРТІСТЬ АКТИВІВ ЗБИТКОВИХ ДЕРЕВООБРОБНИХ
КОМБІНАТІВ У 2003—2006 рр. ТА ОРІЄНТОВНИЙ ЧАС ДОСЯГНЕННЯ
НЕЮ НУЛЬОВОГО ЗНАЧЕННЯ**

Деревообробний комбінат	Вартість на початок року, тис. грн				Час, необхідний для досягнення вартістю нульового значення, роки
	2003	2004	2005	2006	
ВАТ «Добросинський ДОК»	196,4	203,4	194,6	154	16,26
ВАТ «Вилицький ДОК»	10933,6	9701	8931	8408,8	13,87
ВАТ «Ківерцівський ДОК»	8712,9	7560,9	5649,3	н. д	6,77
ВАТ «Київський ДОК»	10555,1	10165,4	9807	8297	16,11
ЗАТ «Тересв'янський ДОК»	14157,6	13084,7	11882	8477,7	9,02
ДП «Самбірський ДОК»	537,8	485	377,9	н. д	7,84
ТОВ «Сколівський ДОК»	508,1	493,6	311,4	267,9	6,88
ТОВ «Комбінат деревообробний» (м. Костопіль)	35434	48722	7867	7481,8	4,49
ТОВ ВКФ «Чернівецький ДОК ЛТД»	2383,8	2121,5	1790,4	1273,5	7,67

Реструктуризація виробництв деревообробного комбінату передбачає здійснення комплексу організаційно-економічних і техніко-технологічних заходів спрямованих змінити структуру виробництва, управління, організаційно-правову форму та здатних привести його до фінансової стабілізації, збільшення обсягу конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництв і сталого розвитку в цілому [1]. Отже, реструктуризація є планом дій щодо реалізації комплексних змін, які призведуть до підвищення ринкової вартості і забезпечать достатню прибутковість деревообробного комбінату в майбутньому.

В сучасних умовах розвиток деревообробних комбінатів можливий шляхом здійснення поступових перетворень за стратегічними напрямками, розробка яких охоплює: аналіз лісосировинної бази, побудованої на основі принципу стійкого управління лісами; обґрунтування асортименту та обсягів виробництва продукції з деревини, а також її перспективних видів; діагностика фінансових і техніко-технологічних можливостей виробників із задоволення попиту різних ринків; обґрунтування потреб виробників з техніч-

ного переоснащення і ресурсного забезпечення; розробку схем господарського регулювання деревообробки з визначенням напрямів кооперування та інтеграції підприємств; вироблення пріоритетів інвестиційної політики; визначення принципів захисту вітчизняних виробників з урахуванням пріоритетності експорту продукції глибокої переробки первинної сировини; вироблення принципів сприяння роботі асоціацій товаровиробників однойменної продукції для вирішення завдань дослідження ринку, розробки товарної і технічної політики, підготовки кадрів тощо; визначення потреби комбінатів у кваліфікованому персоналі; формування цільових комплексних програм тощо.

Аналіз світового і внутрішнього ринків виробів з деревини вказує на: зменшення обсягів внутрішнього споживання всіх видів деревинних матеріалів; конкурентоздатність української фанери на світовому ринку; відсутність попиту на світовому ринку на вітчизняні деревостружкові плити; відсутність виробництва продукції з дерева або дуже малого її обсягу, яка користується попитом на світовому ринку — клееного бруса для столярно-будівельних виробів, деревоволокнистих плит середньої щільності (надалі — МДФ), клееного щита з суцільної деревини, деревостружкові плити з орієнтованими частинками (надалі — ОСБ) [2]. Одна з причин такої ситуації — деревообробні комбінати не мають ефективної системи управління якістю продукції та фахівців з маркетингу для визначення асортиментної місткості ринку, розрахунку частки ринку та інтенсивності конкуренції, сегментації ринку, формування товарної пропозиції і ціноутворення, стимулювання збуту тощо.

У лісопилному виробництві має бути здійснене технічне оновлення, щоб випускати основну масу обрізних і висушених пиломатеріалів не тільки для задоволення попиту внутрішнього ринку, але й постачання на експорт. Багато дрібних лісопилних підприємств не можуть ефективно працювати в ринкових умовах без розширення виробництва і нових потужностей. Аналіз лісопилного виробництва свідчить, що оптимальною є потужність нових підприємств на рівні 20 тис. м³ пиломатеріалів у рік, якість яких має гарантувати їх збут. Але можуть створюватися лісопилні підприємства й меншої потужності для забезпечення потреб місцевих ринків без вивозу пиломатеріалів в інші регіони.

Зниження можливостей лісопиляння зумовлене невисокими показниками якості пиломатеріалів, які визначаються застосуванням обладнання й інструментом. Тому, замість традиційних лісопилних рам для розширення асортименту лісопродукції до-

цільно встановлювати сучасні станки: стрічкопилні — для сировини великих діаметрів; круглопилні — для сировини середніх діаметрів; фрезернопилні — для дрібної сировини.

Отже, здійснення реструктуризації лісопилного виробництва охоплює: визначення оптимальної потужності підприємств, рівня їх спеціалізації і комбінування; збільшення обсягів сушки пиломатеріалів, переважно з використанням сушарок малої потужності біля джерел сировини; заміну лісопилних рам (де це доцільно) на сучасні станки; розширення асортименту пилопродукції шляхом виробництва пиломатеріалів цільового призначення (клеєного бруса або щита з суцільної деревини) і напівфабрикатів; виробництво пиломатеріалів з різношаровим розташуванням для мінімізації деформацій деталей, довговічності лакофарбового покриття за різних умов експлуатації тощо; отримання клеєних заготівель певного перетину для зниження втрат деревини при виготовленні деталей; використання короткомірних відрізків і низькоякісних пиломатеріалів після їх склеювання; підвищення якості пиломатеріалів шляхом створення систем управління якістю; зниження виробничих витрат, зокрема із застосуванням альтернативних джерел енергії.

Фанерна підгалузь деревообробної промисловості відстає від розвинених країн світу як за обсягами виробництва, так і за асортиментом продукції. Продукція, що випускається є переважно нецільового призначення. У світовій практиці близько 50 % — це фанера спеціального і спеціалізованого призначення (вогнестійка та біостійка для опалубки, контейнеро- і вагонобудування тощо). Збільшення обсягів виробництва і експорту фанери стримує нестача потужностей з виробництва сучасних вітчизняних матеріалів для склеювання і облагороджування фанери. Технічне оновлення фанерних підприємств має бути направлене на створення виробництв сучасних видів фанери: великоформатна ламінована фанера, оброблена спеціальним захисним покриттям має здатність витримувати зміну температур, стійкість до впливу грибків, плісняви, миючих засобів; високі показники міцності тощо. Найперспективнішими сферами застосування такої фанери є будівництво і машинобудування; композиційна фанера має високу міцність і широке застосовування у виробництві меблів, будівельних конструкцій різного призначення, виготовленні корпусів аудіо- і відеоапаратури тощо; вогнезахисна фанера і фанерні плити мають стійкість до загоряння та широке застосування в пасажирських вагонах, вагонах метро, інших видів громадського транспорту. Отже, здійснення реструктуризації фанерного виробництва містить:

збільшення випуску спеціальних видів фанери для будівництва, машино- і суднобудування, зокрема створення виробництва конструкційних матеріалів зі шпону; технічне переоснащення діючих виробництв, впровадження нових технологій для виготовлення шпону і фанери (ліній лущення-рубання і зрощення шпону; ліній облагороджування фанери тощо); розширення сировинної бази фанерного виробництва; розробку систем управління якістю продукції та інтелектуальної підтримки інженерних рішень; розвиток дерев'яного домобудівництва з широким використанням фанери як конструкційного й обробного матеріалу; вдосконалення технологій, зокрема застосування нових матеріалів для склеювання, облагороджування, вогне- і біозахисту фанери; збільшення потужностей виробництва вітчизняних клеїв і захисно-декоративних матеріалів; підвищення технічного рівня виробничих технологічних систем шляхом використання нових результатів наукових досліджень з фізичних властивостей і математичної моделі деревини, технологій облагороджування і систем інженерних рішень.

За конструкційними, екологічними й іншими параметрами вітчизняні деревинні плити значно поступаються зарубіжним аналогам і не користуються попитом на зовнішніх ринках. Тому мають бути організовані принципово нові для України плитні виробництва — МДФ, ОСП, ДВП каландровим способом, деревинних плит на мінеральних в'язучих й інших прогресивних видів.

У світовій практиці виробництво плитних матеріалів з подрібненої деревини (деревинних відходів і низькоякісної сировини) розвивається досить високими темпами. В останні роки за кордоном істотно збільшуються обсяги виробництва МДФ і ОСБ (щорічно на 15 %). МДФ замінюють традиційні ДСП у виробництві меблів, а ОСБ — у будівництві. Більшість вітчизняних ДСП не відповідають вимогам міжнародних стандартів щодо токсичності, розмірної точності, формостійкості, показникам якості поверхні. Отже, здійснення реструктуризації виробництва деревинних плит охоплює: проведення маркетингових досліджень для виявлення необхідного асортименту продукції, вивчення ринків збуту і вимог споживачів; визначення оптимальної потужності комбінатів з урахуванням сировинної бази плитного виробництва; розробку принципово нових технологічних ліній із зниженим енергоспоживанням і отримання екологічно чистих плит; аналіз стану існуючих цехів з виробництва плит і їх реконструкція; аналіз сфер застосування деревинних плит на мінеральних в'язучих; створення виробництв з випуску МДФ і ОСБ.

Виробництво віконних і дверних блоків — одне з найбільш складних у деревообробці. Істотне підвищення тарифів на енергоносії вимагає створення ефективних і недорогих конструкцій віконних блоків. Світлопрозорі захищаючі конструкції стін найменш ефективний засіб теплозахисту будівель. Вони займають близько 20 % площі захисних конструкцій і через них втрачається до 50 % теплової енергії, що йде на опалювання. Вітчизняні віконні блоки ОР, ОС, ОРСП не відповідають новим вимогам до теплозахисту і шумозахисту приміщень. Цю проблему можна вирішити шляхом використання для скління склопакетів (однокамерних або двокамерних). Сучасні конструкції вікон і дверей вимагають організації виробництва спеціальних пиломатеріалів і клеєного бруса, що буде стимулювати розвиток лісопиляння. Отже, здійснення реструктуризації виробництва віконних і дверних блоків включає: створення нових конструкцій віконних і дверних блоків, що відповідають підвищеним вимогам до теплоізоляції і шумоізоляції для різних кліматичних зон; застосування клеєних матеріалів як елементів віконних і дверних блоків; створення вітчизняного багатопільового комплексу високоточного обладнання для виготовлення деталей коробок і стулок віконних блоків; розробку ефективного захисно-декоративного покриття і технологій їх нанесення.

Для пристосування структури виробництв деревообробних комбінатів до ринкових умов функціонування економіки, стабілізації їх фінансово-економічного стану має бути розроблена програма їхньої реструктуризації. Місією цієї програми є визначення взаємопов'язаних економічних, технічних, технологічних, соціальних і екологічних заходів, направлених на досягнення високої прибутковості, забезпечення вироблення якісної, конкурентоздатної на ринку продукції і розвитку виробничого потенціалу деревообробних комбінатів з технологіями високого технічного рівня, оскільки вони визначають розвиток вітчизняного лісопромислового комплексу. Головні цілі програми реструктуризації виробництв деревообробних комбінатів: вдосконалення структури деревообробного виробництва, його технічного і технологічного переоснащення, розширення випуску конкурентоспроможної продукції; забезпечення стійкого функціонування і розвитку деревообробних виробництв; задоволення платоспроможного попиту, який реально склався на різних ринках; забезпечення інвестиційної привабливості і програм розвитку комбінату на основі власних та залучених фінансових ресурсів; забезпечення соціального захисту працюючих, збереження існуючих і створення нових робочих місць.

Досягнення вказаних цілей забезпечується розробкою комплексу виробничо-технологічних і соціально-економічних заходів. Наступний етап роботи з вдосконалення системи організації заготівлі, обробки і використання деревини — це формування деревообробних комбінатів з вертикально-інтегрованою структурою, яка охоплює заготівлю ділової деревини, її глибоку переробку, використання відходів цієї переробки і реалізацію кінцевої конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю — фінансово-промислових груп, картелів, концернів тощо. Вони можуть ефективно функціонувати на основі централізації фінансових потоків, збутової діяльності, матеріально-технічного постачання, а також проведення єдиної інвестиційної політики. Тільки такі комбінати можуть раціонально і комплексно використовувати деревинну сировину (включаючи низькосортну деревину, малоцінні породи і всі види вторинної сировини) та нетрадиційні ресурси (зокрема солому) з урахуванням інтересів виробника, споживача та суспільства загалом у найближчий період і перспективу. Крім того, багатоцільовий характер діяльності вітчизняного лісопромислового комплексу зумовлює необхідність організаційного забезпечення проведення єдиної державної політики в області управління державною власністю. Для цього потрібно ліквідувати Державний комітет з лісового господарства України як центральний орган виконавчої влади і створити на його базі «Державну акціонерну холдингову компанію «Ліспром» як орган господарського управління на загальнодержавному рівні з її підпорядкуванням Мінекономіки. Досягнення цих цілей вимагає підвищити ефективність системи матеріально-технічного постачання і збуту продукції, цінової і фінансово-кредитної політики; організувати систему розкриття фінансової інформації для інвесторів та акціонерів на основі міжнародних стандартів. Проведення реструктуризації деревообробних комбінатів має забезпечити захист інтересів акціонерів і найманих працівників, інвестиційну привабливість, стійкий фінансово-економічний стан і розвиток комбінатів. Адже без реструктуризації неможливе залучення інвестицій.

Проведений аналіз роботи деревообробних комбінатів виявив три основні умови досягнення високої прибутковості їх діяльності — наявність стратегічного власника, грамотної команди менеджерів (керівників), необхідність залучення інвестицій в оборотний та основний капітал.

Для здійснення структурних зрушень деревообробних виробництв програма реструктуризації має передбачати такі важливі, на наш погляд, заходи у фінансово-економічній сфері: знизити

ставки податку на прибуток підприємств у період освоєння нових виробничих потужностей; оптимізація вироблення і використання теплової та електричної енергії; оптимізація перевезень деревинної сировини всередині країни і продукції на експорт; знизити ставки ввізного мита на машини і матеріали для деревообробних комбінатів, що не випускаються українською промисловістю; ввести державне квотування і ліцензування діяльності з експорту продукції лісозаготівлі за результатами біржових торгів; організувати державну професійну атестацію лісоекспортерів; встановити для експортерів пиломатеріалів мінімальні рівні цін на продукцію або її експорт за результатами аукціонних біржових торгів. Дані заходи будуть стимулом до розширення деревообробних виробництв.

Одним із головних завдань забезпечення прискорення заходів з реструктуризації виробництв та підвищення прибутковості деревообробних комбінатів є активізація процесів інвестування капіталу в комбінати з метою технічного оновлення. Тому, їм потрібно мати інвестиційні проекти, які можуть бути привабливими для інвесторів і заслуговувати на підтримку держави.

Таким чином, для реструктуризації деревообробних виробництв потрібно провести: технічне переоснащення виробництв із залученням нового прогресивного обладнання; навчання фахівців і створення постійної служби маркетингу; удосконалення всіх рівнів системи управління; створення інформаційної служби; опанування сертифікації; зміна асортименту виробленої продукції із дерева; створення власних магазинів; створення механізму або продуманого порядку формування власних фінансових ресурсів. На першому етапі необхідно провести управлінську реструктуризацію виробництв: змінити систему управління, мінімізувати затрати виробництв, ліквідувати збиткові виробництва і неліквідні активи, опанувати управлінський облік, перевести бухгалтерію комбінату на міжнародні стандарти обліку. На другому етапі провести маркетингову реструктуризацію виробництв: виявити нові ринки збуту виробленої продукції, сформувати раціональну мережу збуту продукції, визначити і опанувати нову систему ціноутворення. Отже, одночасно із оновленням асортименту продукції треба здійснювати технічне і технологічне оновлення виробництв, активно розвивати свою виробничу базу. Змін потребує система управління якістю продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO-9000. Особливо важливою є робота з опанування ринків збуту продукції і розширення її реалізації шляхом створення мережі регіональних торговельних представництв.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. проф. С. Ф. Попковичного. — К.: КНЕУ, 2005. — 608 с.
2. *Медведєв Ю. С.* Про стан внутрішнього ринку товарів меблевої та деревообробної промисловості з урахуванням впливу недобросовісного імпорту аналогічної продукції // *Світ меблів і деревини*. — 2003. — № 2. — С. 6–7.
3. Реструктуризація підприємства: Навч. посіб. / В. М. Заболотний, Л. П. Батенко, В. А. Білошапка та ін.; За ред. В. М. Заболотного. — К.: Міленіум, 2001. — 440 с.
4. *Сірко З. С., Чмола Б. М.* Проблеми комплексного використання деревини // *Світ меблів і деревини*. — 2005. — № 1. — С. 46–47.
5. *Тоцький В. І., Лаврененко В. В.* Організаційний розвиток підприємства: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 247 с.
6. Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку: Монографія / Н. П. Гончарова, О. С. Федонін, Г. О. Швиданенко та ін. / За заг. ред. проф. О. С. Федоніна. — К.: КНЕУ, 2006. — 288 с.
7. *Чернявська Є. І.* Реструктуризація підприємства в умовах трансформаційної економіки: Монографія. — Луганськ, 2004. — 264 с.
8. *Штокаленко Л. М.* Меблева та деревообробна промисловість: є підстави для оптимізму // *Світ меблів і деревини*. — 2004. — № 3. — С. 6–8.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2008

УДК 65.012.23

А. І. Дмитренко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ КРИЗОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ. У статті представлено методичний підхід до оцінки санаційної спроможності кризового підприємства. Запропоновано нове трактування сутності, уточнено основні чинники та критерії санаційної спроможності суб'єкта господарювання.

Усунення з ринку неспроможних суб'єктів господарювання є обов'язковою передумовою ефективного функціонування ринко-